

Guia de comunicació inclusiva i no sexista per al món casteller

Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya

Abril 2023

castells

Colles Castelleres de Catalunya

Aquesta guia de comunicació inclusiva es posa a disposició de totes les colles a través de la Comissió d'Equitat de la Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya per tal que pugui servir de model i cadascuna la pugui treballar i adaptar a les seves necessitats i realitats.

ÍNDEX

Pròleg	4
Introducció	5
Llenguatge escrit i oral	7
Llenguatge audiovisual	14
Referents i estereotips	15

PRÒLEG

Els castells són un dels símbols d'identitat cultura popular catalana gràcies a la seva tradició i als valors que transmeten i necessiten adaptar-se als canvis socials per garantir que totes les persones que hi formen part se sentin representades. En la comunitat castellera, com en qualsevol altra de la societat, la comunicació és un element clau en la interacció entre les persones, les colles, els mitjans de comunicació i qualsevol altre estament, de manera que s'ha de tenir cura en el missatge que es transmet i s'ha de tenir, entre altres aspectes, la inclusió.

La inclusió no només és un valor moral, sinó que també contribueix a la cohesió social i a la millora de les relacions entre les persones. La comunicació inclusiva permet sentir-se part de la colla i afavoreix la convivència i el benestar col·lectiu. Implica utilitzar un llenguatge respectuós i inclusiu i també ser conscients dels diferents punts de vista i experiències de les persones que formen part de la comunitat.

Aquesta guia neix d'una necessitat identificada per la comissió d'equitat de la CCCC que, des de la seva creació el 2018 i a partir d'una enquesta amb més de 1.800 respostes, va permetre comprovar la realitat del món casteller en qüestions de perspectiva de gènere. Des d'aleshores es treballa en diferents línies per facilitar a les colles eines, formació i recursos per tractar diverses situacions relacionades amb les desigualtats per raons de gènere, identitat o procedència.

El document que teniu a les mans vol ser una eina més per fomentar una comunicació inclusiva, que respecti la diversitat i promogui una societat més justa i equitativa. Una guia que ajudi a les colles a adaptar la seva comunicació a la diversitat de persones que hi formen part, sigui per raó d'edat, gènere, identitat sexual, religió, cultura, idioma o capacitats. És important que totes les persones que formen part d'una colla castellera se sentin ben acollides i respectades.

Per tot això, esperem que aquesta guia sigui una eina útil i facilitadora per construir una societat més justa i inclusiva dins i fora de l'àmbit casteller.

INTRODUCCIÓ

Aquesta és la Guia de comunicació inclusiva i no sexista de la Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya. I volem posar èmfasi en dir que és una guia de comunicació. Cal tenir present que quan parlem de comunicació, no ens referim només al llenguatge escrit. El llenguatge audiovisual -fotografies, vídeos, infografies, cartells, etc.- té una importància cabdal a l'hora de comunicar, per aquesta raó té un espai destacat en aquesta guia. Recordem que una imatge val més que mil paraules i, per tant, cal treballar amb cura a l'hora de produir aquests materials visuals, sempre tenint en compte la inclusió, la diversitat, els referents, etc. Amb tot, volem fer especial èmfasi en un punt del llenguatge escrit que mereix especial atenció: el masculí genèric. Des de la Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya, i tal com expliquem en detall en el capítol de llenguatge escrit d'aquesta guia, apostem per evitar-lo, sempre que sigui possible. Tot i que gramaticalment és correcte, el seu ús exclou i invisibilitza les dones.

En aquesta guia expliquem, entre d'altres coses, com evitar l'ús del masculí genèric. Totes les solucions que es proposen sempre tenen present que l'objectiu de la comunicació és fer arribar el missatge de manera òptima a qui va destinat. Per tant, proposem evitar fórmules com desdoblar, utilitzar arrobes, x o i, etc., que poden dificultar la comprensió del missatge. En algunes ocasions -poques- veurem que, tot i les múltiples propostes que hi ha a la guia, no trobarem una alternativa vàlida al masculí genèric. En aquests casos, l'utilitzarem.

Recordem que el més important és que el missatge sigui entès i assimilat. Si amb el llenguatge compliquem el missatge, generem un problema. La finalitat és comunicar i no es comunica si el missatge no arriba a la persona a qui va destinat.

LLENGUATGE ESCRIT I ORAL

El masculí genèric

Per fer ús d'un llenguatge no sexista, el punt de partida és intentar fugir del masculí genèric perquè invisibilitza al voltant de la meitat de la població i reforça els estereotips sexistes. Per fer-ho, podem buscar formes neutres, redactar o dir les frases d'una altra manera, i en algun cas (no sempre) fer servir desdoblaments. En aquest capítol presentem alguns exemples excel·lents i alternatives que podem fer servir.

Les llengües romàniques com ara el català i el castellà són idiomes que tenen dos gèneres gramaticals, el masculí i el femení. En aquestes llengües el masculí és el gènere no marcat, és a dir, el que es fa servir de forma genèrica quan es parla d'un col·lectiu format tant per homes com per dones. Per tant, l'ús de la forma masculina inclou dos significats: d'una banda, pot fer referència a un col·lectiu només d'homes i, de l'altra, pot fer referència a un col·lectiu format per homes i dones (en l'ús com a genèric). I és precisament per aquest doble significat que inclou l'ús del gènere masculí que ha portat a ambigüitats que en alguns casos acaben exclouent del discurs les dones. Per tal d'evitar aquesta confusió i perquè cap col·lectiu se senti discriminat, la societat actual aprofita la versatilitat que té la llengua per buscar alternatives senzilles que permetin comunicar-se de manera inclusiva i més propera a la realitat actual. A l'hora d'elaborar missatges des de la Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya s'ha de tenir present que han d'incloure l'enfocament del discurs amb perspectiva no només de gènere sinó també inclusiva. Pel que fa a la visió de gènere, es pretén visibilitzar les dones, però també combatre els rols i els comportaments atribuïts tradicionalment a les dones (són les responsables de les cures i la canalla) i als homes (són més forts, fan feines de més responsabilitat). A més, s'ha de vetllar perquè el tractament destinat a homes i dones sigui el mateix.

A l'hora de buscar estratègies per combatre el llenguatge sexista, també es donaran solucions per obtenir un discurs més inclusiu, lliure de discriminacions de qualsevol tipus (per raó de raça, religió, orientació sexual, etc.). Ha de quedar palès en la comunicació que des de la Coordinadora es treballa per combatre la discriminació, l'exclusió i la invisibilització de qualsevol col·lectiu.

Només cal evitar l'ús del masculí genèric?

Tot seguit s'ofereixen un conjunt d'estratègies per aconseguir aquesta visió inclusiva dels discursos elaborats des de la Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya, sobretot des del punt de vista de la igualtat de gènere. La llengua és variada i flexible i permet adaptar-se a cada moment a les necessitats comunicatives. Cal dir, però, que no hi ha solucions automàtiques i que no s'han d'aplicar les propostes de manera sistemàtica, sinó que en cada cas caldrà escollir la solució més adequada i evitar redaccions artificioses o que dificultin la comprensió del text. I, sobretot, s'ha de mantenir la coherència de tractament al llarg del text. Tot el que es proposa es pot aplicar en llenguatge escrit i també en llenguatge oral.

Algunes de les estratègies de les quals s'ha abusat per evitar el sexisme en la llengua és el desdoblament, ja sigui fent aparèixer de costat la forma femenina i la masculina senceres o per mitjà de barres inclinades. Cal reduir aquesta pràctica perquè recarrega molt el contingut dels textos i en dificulta la comprensió. I la reservarem per models de text molt concrets com encapçalaments de cartes o circulars i formularis.

Per exemple: Benvolgut/Benvolguda president/presidenta de la colla

Tot i així, sempre que es faci un comunicat dirigit a una persona concreta caldrà que aparegui amb el tractament adequat i es mencioni el càrrec o la funció que desenvolupa en el gènere corresponent.

Per exemple: La directora de la Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya...

Caldrà parar una atenció especial en els textos que tinguin molta difusió i en els eslògans de les campanyes que es creïn, perquè són els que seran rebuts per un públic més ampli i, per tant, causaran un major impacte.

Per exemple: caldrà evitar eslògans com ara "Vine a fer de casteller", que s'hauran de repensar per altres formes com ara "Vine a fer castells".

Recursos per a l'ús inclusiu i no sexista del llenguatge

Aquest recull d'estratègies pretén ser un recull pràctic i d'ús àgil.

En alguns casos es podrà substituir directament el masculí genèric per una alternativa que sigui inclusiva (recursos de substitució) i, en d'altres, s'oferiran altres recursos per canviar la redacció de la frase (recursos de reformulació).

a. Recursos de substitució

Ús de mots genèrics: paraules que inclouen els dos gèneres

On diu	S'hi pot dir
Castellers	Colla castellera
Nen/nena	Criatura, canalla
Educador	Equip educatiu
Amics	Amistats
Xerrar amb els pares	Xerrar amb les famílies

Ús de paraules sense marca de gènere (epicenes) com ara persona, cada, tothom.

On diu	S'hi pot dir
Beneficiaris	Persones beneficiàries
L'expert	Persona experta
Tots guanyem	Tothom guanya

Ús de formes impersonals

On diu	S'hi pot dir
Si un company pateix	Si algú pateix
Per aquells que pugem	Per qui pugi

b. Recursos de reformulació

Supressió de l'article, com a marca de gènere (caldrà anar alerta que el sentit del text no quedi afectat)

Exemples

Fomentar el compromís entre (els) participants

La meitat d' (dels) adolescents

Amb (els) altres

Substitució d'adjectius (provinents de verbs) per verbs conjugats o substantius

On diu	S'hi pot dir
Fer castells fa que estiguem més units	Fer castells ens uneix
Caure simpàtic	Mostrar simpatia

Ús del vós i no del vostè en els tractaments

On diu	S'hi pot dir
Els convidem a compartir	Us convidem a compartir

Supressió de la marca de gènere

On diu

Fomentar la participació de tots/totes
Comitè d'experts

S'hi pot dir

Fomentar la participació
Comitè expert

Fer servir tenir + substantiu en comptes de ser/estar + adjectiu/participi

On diu

Som molt més forts
Decidim ser positius, valents, optimistes

S'hi pot dir

Tenim més força
Decidim tenir una actitud més positiva,
valenta i optimista

Canviar la frase

On diu

Tots som amics
El respecte cap a un mateix
Impedeixi al menor participar-hi
Seguidors de les xarxes

S'hi pot dir

Creem llaços d'amistat
Respectar-se o aprendre a respectar-se
Impedeixi que hi participin menors
Ens segueixen a les xarxes

Adaptació al tipus de text

Formularis

A l'hora de demanar dades personals, evitarem l'ús de En/Na per introduir el nom. Sobretot, caldrà evitar-ho en formularis d'inscripció de menors, així s'evita marcar el gènere de cada representant legal i s'inclou així la diversitat de famílies actual.

Per exemple:

En comptes de:

En [...] major d'edat, data de naixement [.../.../...], DNI núm. [...], i correu electrònic [...], amb la signatura del present document, en representació del menor d'edat [...], amb DNI [...], donada la seva condició de progenitor/tutor legal del mateix ("Menor")

Substituir-ho per:

[...], major d'edat, amb data de naixement [.../.../...], DNI núm. [...], i correu electrònic [...], signa aquest document com a representant de [...], menor d'edat, amb DNI [...], en condició de representant legal.

A més, al llarg del text caldrà evitar fórmules com ara el signant o el titular, i caldrà canviar-ho per fórmules amb la paraula persona o estructures impersonals com ara qui signa.

Al final del document a l'hora de signar-lo s'hi posarà a l'espai corresponent signatura i, en el cas de menors, es posarà a sota només Representant legal (i no tutors, mares, etc.).

Altres exemples de solucions

On diu

Benvinguts / benvinguts i benvingudes
Aficionats
Els rivals
Patrocinadors
Col·laboradors
Als més vulnerables
Un tercer
El menor

S'hi pot dir

Us donem la benvinguda
Afició
La colla rival
Empreses patrocinadores
Amb la col·laboració de
A les persones més vulnerables
Tercera persona
Persona menor, cada menor

On diu

A l'inici d'una carta: "Castellers!"
El resultat és fruit de l'esforç que hem fet
Tots venint cada dimarts i cada divendres.
A xarxes socials: #castellers
Hem d'estat tots molt concentrats

S'hi pot dir

"Colla!" / "Família castellera"
El resultat és fruit l'esforç que ha fet tothom
Venint cada dimarts i cada divendres.
#castells
És important que tothom es centri.

En cap cas mai farem ús de:

- Expressions masclistes
- Expressions homòfobes
- Expressions que facin escarni de qualsevol col·lectiu

Igualment, tampoc farem befa si hem de desdoblar quan parlem.

Posicions

Les posicions dels castells històricament s'han anomenat en masculí perquè les dones no hi tenien presència. Ara que les dones en formen part, hem de ser conscient que totes les posicions tenen versió femenina i masculina.

Encoratgem les colles a fer ús de les dues formes i sobretot, si en alguna posició les persones que la integren són totes dones o nenes, es faci servir només el femení.

Llistat de les posicions:

En masculí

Un baix Un agulla
Un segon Un crossa
Un terç Un contrafort
Un quart Un home de darrere
Un quint Un dau
Un sisè Un lateral (girat)
Un setè Un primeres mans
Un dos Un segones mans
Un acotxador Un terceres mans
Un aixecador Un vent
Un enxaneta

En femení

Una baixa Una agulla
Una segona Una crossa
Una terça Una contrafort
Una quarta Una dona de darrere
Una quinta Una dau
Una sisena Una lateral (girada)
Una setena Una primeres mans
Una dos Una segones mans
Una acotxadora Una terceres mans
Una aixecadora Una vent
Una enxaneta

Els noms de les colles

Històricament, els noms de les colles s'han creat des del masculí genèric:

Xiquets de...

Castellers de...

Minyons de...

Des de la Coordinadora de Colles Castelleres som de l'opinió que no és prioritari canviar els noms de les colles per tal que siguin més inclusius. Canviar només el nom de la colla no canviarà tota una realitat social. Creiem més important posar aquest esforç i aquesta mirada en molts altres aspectes que es presenten en aquesta guia.

Amb tot, si alguna colla, després d'un procés de reflexió intern, decideix canviar el seu nom per fer-lo més inclusiu ho trobarem del tot positiu.

Pel què fa a les colles de nova creació, sí que els recomanem que a l'hora de crear el seu nom, busquin fórmules inclusives:

Colla castellera de...

Castelleres i castellers de...

Xiquets i xiquetes de...

LLENGUATGE AUDIOVISUAL

El llenguatge audiovisual té una importància cabdal en la nostra societat. L'expressió una imatge val més que mil paraules parla per ella mateixa. En el capítol anterior ens hem centrat en les paraules, però cal tenir ben present que actualment les imatges són el principal element de comunicació en el nostre dia a dia. Fotografies, vídeos, infografies, cartells, etc., són, en bona part, la base de la nostra comunicació.

És per aquesta raó que cal tenir molta cura a l'hora de fer fotografies, dissenys per manuals o presentacions, vídeos, infografies, cartells, etc., ja que poden reproduir pràctiques discriminatòries i no inclusives que ja hem vist en el llenguatge escrit.

Recomanacions en el llenguatge audiovisual

Cal mostrar diversitat en tots els materials audiovisuals que es produeixen. Quan parlem de diversitat ens referim a mostrar dones i no només homes, però també persones d'orígens diversos i de capacitats diverses.

Quan es fan servir imatges recurs per acompanyar alguna informació, també cal evitar que els homes blancs i de mitjana edat en siguin l'element central.

El que cal és apostar per una representació equilibrada de dones i homes en els diversos continguts audiovisuals. Aquest equilibri no només ha de ser quantitatiu sinó qualitatiu. En aquest sentit, cal tenir en compte els minuts d'aparició en vídeos o altres formats i temps de declaracions orals d'unes i altres. En aquests materials també caldrà cuidar en quina posició i actitud apareixen homes i dones. Evitarem només homes en posicions centrals i en actitud de poder, i equilibrarem aquestes aparicions per mostrar dones i homes en totes les situacions i actituds possibles.

Igualment, cal fer un esforç per donar veu a dones. El món dels castells ha estat molt masculinitzat al llarg de la seva història i cal girar aquest fet. En aquest sentit, cal treballar a fons allò relacionat amb els referents (vegeu: Capítol "Referents i Estereotips", indicar pàgina quan es faci la maquetació).

En els materials audiovisuals hem d'evitar una mirada on l'home és el centre i referent. Per tal

que això sigui possible, recomanem, també, que les persones que trien els temes a tractar, fan els vídeos, les fotografies, els dissenys, etc., representin també aquesta diversitat per enriquir el discurs audiovisual amb mirades diferents i diverses.

Pel què fa a les infografies, és important que mostrin també diversitat - dones, homes, orígens diversos, capacitats diverses. La simplicitat i concisió que exigeix la construcció d'una infografia no ens ha de fer oblidar la nostra voluntat de representar la diversitat. Així, cal treballar en un tipus d'iconografia que no marqui gènere i on tothom s'hi vegi representat, per poder fer-la servir en manuals, cartells, etc.

REFERENTS I ESTEREOTIPS

Les figures referents són aquelles persones on la societat s'emmiralla i que són preses com a exemple. La Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya, per la seva tasca i pel que representa, té una responsabilitat important pel que fa a la creació de referents.

Per aquesta raó és important ser conscients que cal crear referents inclusius i no sexistes. Al costat dels homes referents que han existit al llarg dels anys en el món dels castells, és necessari treballar per convertir en referents dones i persones d'aparença, orígens i capacitats diverses.

En aquesta mateixa línia, evitarem fer servir imatges que reproduïxin i perpetuïn estereotips i rols de gènere (les dones que tenen cura de la canalla, els homes que donen ordres i fan de caps de colla, etc.). També cal defugir que les dones tinguin un paper passiu, secundari o dependent dels homes. Cal trencar estereotips mostrant dones en entorns o sectors molt masculinitzats i a la inversa.

Així, posarem especial cura que els continguts que es creïn no limitin la projecció de les dones. De fet, cal fer el contrari: utilitzar imatges que permetin promoure valors on la dona se situa al centre del discurs i dels fets, trencant amb els imaginaris estereotipats i visibilitzant les dones en àmbits o activitats en les quals, normalment, estan infrarepresentades o han estat poc representades (caps de colla, algunes posicions, etc.).

Igualment, cal fer un esforç per mostrar els diversos models de família que existeixen en la nostra societat i que també formen part del món dels castells.

castells

Col·les Castelleres de Catalunya

www.castellscat.cat
#castells #SomExemple
@CastellsCat

PATROCINADOR PRINCIPAL

AMB EL PATROCINI DE

AMB LA COL·LABORACIÓ DE

